

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

**ДАЙДЖЕСТ
УКРАЇНЬСЬКОЇ ГЕЛЬСІНЬСЬКОЇ СПІЛКИ З ПРАВ ЛЮДИНИ (УГСПЛ)
ВИПУСК № 2(65), ПРОГРАМА USAID «ПРАВА ЛЮДИНИ В ДІЇ»**

Листопад 2020

ЗМІСТ

РЕАЛІЗОВАНІ В РАМКАХ ПРОГРАМИ ЗАХОДИ	2
МОНІТОРИНГ, АНАЛІТИКА ТА АДВОКАТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ	2
БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА	4
ПРОСУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА НАВЧАННЯ В СФЕРІ ЇХ ЗАХИСТУ	7
ГОЛОВНІ НОВИНИ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ	8

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

РЕАЛІЗОВАНІ В РАМКАХ ПРОГРАМИ ЗАХОДИ

МОНІТОРИНГ, АНАЛІТИКА ТА АДВОКАТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Відкрите звернення з приводу фінансування програм та заходів забезпечення доступу до українською освіти дітей та молоді з тимчасово окупованих територій на 2021 рік

Українська Гельсінська спілка з прав людини/Програма USAID «Права людини в дії» спільно з партнерами [звернулась](#) до Президента України та інших високопосадовців стосовно гальмування реінтеграційних процесів з боку Міністерства освіти і науки України (МОН). Мова йде про відмову представників міністерства від діалогу з громадськими організаціями, а також про незадовільне виконання законодавства: ще в лютому 2020 р. міністерство передбачало на фінансування підготовчих курсів для абітурієнтів з тимчасово окупованих територій, гарячої лінії та інформаційної кампанії 60,5 млн. грн., проте ці програми було скорочено повністю – до 0 грн. Це може означати, що керівництво МОН свідомо саботує виконання положень діючого Закону України «Про вищу освіту».

Нагадаємо, що за юридичною консультацією щодо прав абітурієнтів з постраждалих від збройного конфлікту та окупації територій України можна звернутись до однієї з безкоштовних [громадських приймалень](#) УГСПЛ.

Проблему знищення української ідентичності у дітей та молоді з тимчасово окупованих територій вперше з 2014 року визнано викликом розвитку громадянської освіти в Україні

УГСПЛ/ Програма USAID «Права людини в дії» бере активну участь в розробці змін до Концепції громадянської освіти в Україні та плану заходів щодо її реалізації до 2024 року: робота ще триває, але за [цим посиланням](#) можна вже зараз ознайомитися з поточними досягненнями. Важливо зазначити, що такий документ вперше відображатиме питання знищення української ідентичності та примусову русифікацію дітей та молоді на тимчасово окупованих територіях України як один з нагальних викликів сьогодення. З огляду на це, план заходів було доповнено активностями, що спрямовані на посилення реінтеграції молоді з тимчасово окупованих територій.

Одним реченням. Заходи в рамках Програми USAID та за участі її експертів, які спрямовані на подолання наслідків збройного конфлікту та окупації

- Рано чи пізно війна закінчиться перемогою України, і тоді постануть питання: як задля єдності країни досягти примирення та подолати розбіжності поглядів українців, заклавши запобіжники неповторення конфлікту в майбутньому – виконавчий директор УГСПЛ Олександр Павліченко [поділився думками](#), що саме Україна може взяти на озброєння із

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

німецької люстрації, коли близько 1,7 млн. осіб (майже 10% колишньої Німецької Демократичної Республіки) пройшли через цю процедуру.

- В світлі останніх новин щодо [створення](#) міжнародної переговорної «Кримської платформи» доречно нагадати про події на півострові та про ті порушення МГП, за допомогою яких Кремль намагається зміцнити свій контроль над тимчасово окупованими територіями: [наразі йдеться](#) про примусову паспортизацію кримчан Росією.

“

На жаль, в судовій практиці є приклади, коли українська влада розцінює "паспортний документ РФ" як реальне підтвердження громадянства іноземної держави. Я вважаю, що це не правильний підхід, адже таким чином ми фактично визнаємо легітимність присутності російської влади на території півострову.

Закон про тимчасово окуповані території має більш чітко відображати політику держави щодо нав'язаного Росією громадянства в Криму. На мій погляд, Закон має передбачати, що набуття громадянства РФ на окупованій території, є незаконним. Тобто, Закон не повинен обмежуватись лише автоматичним і примусовим набуттям громадянства. Саме тому я пропоную невідкладно внести зміни до чинного Закону про окуповані території.

— МАКСИМ ТИМОЧКО
УГСПЛ

- Збірка щодо подій у Слов'янську (першого міста, звідки розпочалася війна) була [презентована](#) у Хмільнику, Вінницька область – це вже четверте місто за рік, в якому правозахисники організували дискусію щодо документування трагічних для Слов'янська і країни в цілому подій 2014-2020 років.
- На думку Олександра Павліченка, одним з найтяжчих злочинів є утримання осіб у місцях несвободи за надуманими «кримінальними справами» на території РФ, окупованого Криму, Луганської та Донецької областей – більше матеріалу з Форуму «Діалоги про реформи: на шляху до Вільнюса» можна знайти [ось тут](#)¹.

Інші новини УГСПЛ у цьому напрямку:

- [Звернення](#) на захист кримської адвокатки та правозахисниці Лілі Гемеджи у зв'язку з її незаконним притягненням до відповідальності російським судом.
- Проект посиленої резолюції «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна» [був підтриманий](#) третім комітетом 75-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН. У Міністерстві закордонних справ України зазначили, що схвалення проекту вже п'ятої поспіль резолюції є важливим внеском в продовження міжнародного тиску на РФ у зв'язку з незаконною окупацією і спробою анексії Криму. УГСПЛ [зробила внесок](#) в процес напрацювання положень резолюції та вітає те, що Крим залишається на порядку денному ООН.

¹ [Додаткове посилання.](#)

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

- УГСПЛ приєдналась до кампанії ГО "КримSOS" #FindAndFree для привернення уваги до викрадення людей та інших злочинних практик, спрямованих на викорінення кримських татар та інших осіб з проукраїнськими поглядами в Криму. Надзвичайно важливо пам'ятати кожну зниклу, вбиту або затриману людину, документуючи кожний подібний випадок, щоб в майбутньому мати змогу притягнути винних кремлівських посадовців до відповідальності. [Даний пост](#) висвітлює деякі обставини зникнення Арлена Терехова та Руслана Ганієва ще в 2015 році.

На додаток також [наводимо оновлену інфографіку](#) стосовно політичних в'язнів, яких на даний момент налічується вже 103 особи. Будемо вдячні за розповсюдження.

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА

[Мережа громадських приймалень УГСПЛ](#) продовжує надання безоплатної правової допомоги (в т.ч. у формі виїзних засідань у віддалених районах), проведення інформаційно-просвітницьких заходів в сфері прав людини, а також документування воєнних злочинів та порушень прав людини, пов'язаних з конфліктом. USAID в рамках програми «Права людини в дії» підтримує діяльність громадських приймалень (ГП) в містах [Торецьк](#), [Маріуполь](#), [Краматорськ](#) та [Покровськ](#) Донецької області, [Станиця Луганська](#), [Суми](#) та [Дніпро](#), які надають допомогу постраждалому від конфлікту населенню, Київську [об'єднану приймальню](#) з питань Криму та Донбасу, а також спеціалізовану приймальню з кримських справ у Херсоні.

Підвищення обізнаності громадян з питань захисту їх прав та інші теми, дотичні до діяльності Програми USAID

- Приймальня у Маріуполі [інформує](#) що робити, якщо ви отримали відмову у наданні статусу ВПО, а також [як діяти у випадку здійснення перевірки ВПО](#). Сумська приймальня також додала у «скарбничку знань» для внутрішньо переміщених осіб, [взявши на себе питання](#) запровадження цифрової довідки про взяття на облік ВПО. Так само як і Краматорськ, де заопікувалися [питанням допомоги ВПО](#) під час карантину.
- 2001 року Генеральна асамблея ООН оголосила 6 листопада [Міжнародним днем запобігання експлуатації навколишнього середовища під час війни та збройних конфліктів \(посилання англійською\)](#). З цього приводу Сумською приймальнею [підготовлено](#) матеріал на тему екологічних проблем на сході України та їх наслідків.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

**УКРАЇНЬСЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ**

- Отримання соціальної допомоги сім'ями з дітьми, вирішення проблем працевлаштування в умовах карантину, оформлення та подання юридичних документів згідно з законодавством – якщо Ваше питання серед перелічених, радимо звернутись до Станично-Луганської ГП, яка [готова консультувати](#) по цим питанням, за необхідності, разом із залученим фахівцем з питань соціальної роботи із суб'єктами пробації.
- Терпимість – це гармонія в різноманітті; це не тільки моральний обов'язок, а й політична та правова потреба. До чого це все та що тут спільного з темою ВПО – читайте [у цьому матеріалі](#) за сприяння ГП в Сумах.

Інфографіка щодо результатів роботи громадських приймалень

Програма USAID «Права людини в дії» продовжує звітувати про надану правову допомогу в постраждалому від конфлікту та окупації регіоні – пропонуємо дані за [жовтень](#) та [листопад](#) 2020 року із тематичним, регіональним та гендерним розподілом.

Правова допомога постраждалим від збройного конфлікту та окупації

- *Допомогу при народженні дитини органи соціального захисту населення мають призначати незалежно від часу звернення батьків, доводить наш юрист з Маріуполя*

До нас звернулася мама з двома маленькими дітьми. Вона виїхала з тимчасово окупованої території, залишивши там усе майно, у той час, як її чоловік перебував у заручниках незаконних збройних формувань. Коли чоловіка звільнили у результаті обміну полоненими, родина намагалася влаштувати життя у Маріуполі, батько шукав роботу. Тоді ж пара звернулись з запитанням, чи може вона отримати державну допомогу при народженні дитини, оскільки раніше такої змоги не було – діти народилися на непідконтрольній Україні території, а заручництво унеможливило перетин лінії

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

розмежування для оформлення необхідних паперів. Органи соціального захисту були проти, але на суді [все стало на свої місця](#).

- *Пенсійний Фонд намагався обмежити право власності – юристка мариупольської приймальні довела у суді, що це неможливо*

Клієнткою УГСПЛ [стала переселенка](#), батько якої проживав у Донецьку та помер. Чоловік не був зареєстрований як ВПО, хворів, а тому не мав можливості пройти обов'язкову ідентифікацію. Жінка попросила допомогти написати позовну заяву до Головного управління Пенсійного фонду України у Дніпропетровській області щодо невиплати їй спадщини у повному обсязі. А саме – вона не отримала батьківську пенсію згідно свідоцтва про право на спадщину за законом. Напередодні у Фонді їй відмовили у виплаті, мовляв, несвоєчасне звернення з власної вини – привід для відмови.

- *Син погрожував та виганяв на вулицю матір, але юрист УГСПЛ з Покровська став на захист літньої жінки*

Знаєте жінок, що потерпають від насильства? Поділіться з ними контактами наших приймалень, де їм буде надано потрібну безкоштовну юридичну допомогу. Це чудова можливість у Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства щодо жінок (25 листопада кожного року) зробити свій внесок у боротьбу з несправедливістю, та й не тільки у цей день!, як це зробив наш юрист. Про те, що саме він зробив задля захисту потерпілої літньої жінки, читайте [за посиланням](#).

- *Дніпровська приймальня допомогла дитині отримати статус постраждалої від воєнних дій*

Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів здобути не так легко через високий рівень бюрократії в Україні, та ще й грає свою роль недостатня обізнаність сімей постраждалих щодо такої можливості. Через це вкотре пропонуємо звернути увагу на підготовлену в рамках Програми USAID [підказку](#), а для закріплення інформації хотіли б також звернути увагу на [одну зі справ нашої ГП](#). Хоча соціальні преференції (які має гарантувати статус), будемо відверті, не вражають, наші юристи вважають, що створення якомога більшої кількості ось таких прецедентів може призвести до позитивних законодавчих змін в майбутньому.

- *Обстеження зруйнованого будинку «на око» та відмова у компенсації – а що на це скаже ЄСПЛ?*

Внаслідок артобстрілу будинок, де мешкала сім'я клієнтки нашої приймальні з Дніпра, був зруйнований. Кілька років люди намагаються отримати компенсацію, але через відсутність правового механізму до 2 вересня 2020 р. зробити це було неможливо. Востаннє наша клієнтка пані Наталя подала заяву до місцевої військово-цивільної адміністрації у вересні з проханням обстежити її будинок та визнати потерпілою – результат просто шокував!

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Наша юристка [продовжує боротьбу за справедливість](#), тепер вже у Європейському суді з прав людини².

ПРОСУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА НАВЧАННЯ В СФЕРІ ЇХ ЗАХИСТУ

УГСПЛ продовжує організацію навчальних заходів з прав людини, а також бере участь в розробці комплексної національної політики в галузі освіти у сфері прав людини. Ця діяльність здійснюється в рамках Всеукраїнської освітньої програми «[Розуміємо права людини](#)» (РПЛ)³, яка в даний час є єдиною неформальною системою освіти, що має матеріальну базу для своєї діяльності – Освітній дім прав людини в Чернігові (ОДПЛ-Чернігів).

Збереження історичної правди для майбутніх поколінь про розв'язаний Кремлем збройний конфлікт

Чи варто говорити з підлітками про триваючу війну РФ проти України?, чому передача пам'яті про війну за принципом «можемо повторити», надмірно героїзуючи війну та силу, призводить до зростання агресивної молоді?, як передати пам'ять про війну за принципом «ніколи знову»? за яким в суспільстві зростає гуманізм та повага до прав людини, що притаманний демократичним суспільствам? – ці та багато інших питань [обговорювалися](#) під час круглого столу «Механізми правосуддя перехідного періоду та освітні практики як інструменти постконфліктного регулювання в Україні».

Більше 30 правозахисників і освітян-учасників дійшли висновку: розбудова миру має починатися через освіту, а допомогою в цьому стануть засади перехідного правосуддя та міжнародне гуманітарне право. Згодні?

КИЇВ 2020

Триває навчальний курс для практикуючих правників «Захист прав людини в умовах збройного конфлікту в Україні»

В рамках курсу Програма USAID провела засідання «муткорта» за участі кожної зі сторін судового процесу – суддів, юристів та прокурорів. Учасники зі всієї України взяли участь у симуляції судового засідання за тематикою злочинів, скоєних під час окупації Росією України, та в кінці винесли вирок, який повністю відповідає нормам як українського законодавства, так

² На додаток, юристка [надала коментар](#) для Радіо Свобода, як працює (чи не працює) механізм, що повинен дати можливість постраждалим через збройний конфлікт отримати компенсацію за зруйноване житло.

³ Заснована в 2007 році, програма спрямована на інкорпорування цінностей та принципів прав людини в систему формальної освіти, а також розвиток неформальної освіти прав людини, таким чином сприяючи культивуванню культури прав людини, зміцненню поваги до верховенства права в Україні, сприянню міжкультурному порозумінню та принципам мирного вирішення конфліктів. Наразі РПЛ нараховує понад 3500 випускників зі всієї України.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

й міжнародного права. Чим саме цікавий такий процес навчання наче у формі гри – читайте [ось за цим посиланням](#).

У правників з регіонів є запит на обговорення перехідного правосуддя

Розуміючи те, що з концепцією перехідного правосуддя доведеться працювати всім, адвокати, судді, прокурори та інші юристи з регіонів вже зараз зацікавлені в ознайомленні з нею та обговоренні основних її елементів. Особливий інтерес викликає перспектива створення в Україні спеціального механізму притягнення до відповідальності за злочини, що вчинені в умовах збройного конфлікту та окупації. Тож УГСПЛ/Програма у партнерстві з іншими стейкхолдерами продовжує організовувати тематичні зустрічі майже по всій країні; про що дискутували цього разу в Києві – [читайте на наших ресурсах](#).

ГОЛОВНІ НОВИНИ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ

До уваги читачів посібник «Актуальні орієнтири державної політики щодо тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя»

[Цей документ](#) є демонстрацією співпраці Представництва Президента України в АР Крим, Уряду та Парламенту з метою формування послідовної єдиної державної політики щодо деокупації та реінтеграції тимчасово окупованого Криму. Це перший посібник такого роду з моменту окупації Криму Російською Федерацією, який буде централізовано поширено для

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

використання органами державної влади та місцевого самоврядування, дипломатичними представництвами України тощо.

Президент підписав указ щодо захисту прав та інтересів осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та членів їхніх сімей

[Указ № 495/2020](#) має на меті забезпечення гарантій захисту прав та інтересів осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, жертв насильницьких зникнень та членів їхніх сімей, а також підвищення ефективності їхнього розшуку.

МЗС України презентувало послам країн-членів ЄС ініціативу «Кримська платформа» і обговорило практичні аспекти залучення Євросоюзу до її діяльності

Перша заступниця міністра закордонних справ Еміне Джапарова взяла участь у зустрічі з послами держав-членів ЄС, організованій Представництвом ЄС в Україні та поінформувала партнерів про актуальну ситуацію в тимчасово окупованому Росією Криму. Також було представлено деталі нової «Кримської платформи» та запросила їх держави приєднатись до її діяльності. Вона також [запросила](#) держави-члени ЄС взяти участь в установчому саміті Кримської платформи, проведення якого заплановане на перше півріччя 2021 року.

Нагадаємо, що ідея такої переговорної платформи спочатку виникла у українських громадських організацій, серед яких була УГСПЛ та Медійна ініціативи з прав людини.

Кабмін затвердив зміни до Постанови КМУ №367 “Про затвердження Порядку в’їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї”

Зміни передбачають уточнення гуманітарних підстав для перетину адміністративної межі, фіксацію відповідних підстав гуманітарного характеру в профільній постанові КМУ та в разі можливого повторного закриття КПВВ і повинні спростити перетин. У разі тимчасового припинення роботи КПВВ пропуск осіб здійснюється за наявності таких підстав гуманітарного характеру – [див. за посиланням](#).

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Цей дайджест було розроблено завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках програми «Права людини в дії», яка виконується Українською Гельсінською спілкою з прав людини. Зміст публікації не обов'язково відображає погляди USAID/Уряду США.

У світі, USAID є однією з провідних установ у сфері розвитку, яка виконує роль каталізатора цих процесів та допомагає досягати позитивних результатів. Діяльність USAID є проявом доброчинності американського народу, а також підтримує просування країн-отримувачів допомоги до самостійності та стійкості та сприяє забезпеченню національної безпеки та економічного добробуту США. Партнерські стосунки з Україною USAID підтримує з 1992 року; за цей час, загальна вартість допомоги, наданої Україні з боку Агентства, склала понад 3 млрд. доларів США. До поточних стратегічних пріоритетів діяльності USAID в Україні належать зміцнення демократії та механізмів досконалого врядування, сприяння економічному розвитку та енергетичній безпеці, вдосконалення систем охорони здоров'я та пом'якшення наслідків конфлікту у східних регіонах. Для того, щоб отримати додаткову інформацію про діяльність USAID, просимо Вас звертатися до Відділу зв'язків з громадськістю Місії USAID в Україні за тел. (+38 044) 521-57-53. Також пропонуємо завітати на наш вебсайт: <http://www.usaid.gov/ukraine>, або на сторінку у Фейсбук: <https://www.facebook.com/USAIDUkraine>.

Програма USAID «Права людини в дії», контактна інформація:

Українська Гельсінська спілка з прав людини

вул. Фролівська, 3/34, Київ, Україна

тел.: +38 044 485 17 92, факс: +38 044 425 99 24

Електронна пошта: t.symbrivskyy@helsinki.org.ua, веб-сайт: <http://helsinki.org.ua/>